

Mai menționăm că, după cum vom dezvolta în capitolul al II-lea, secțiunea a 3-a, noțiunea de „instanță” în sensul Regulamentului Bruxelles I bis a fost lărgită pentru a cuprinde atât Curtea unică de Brevete, a cărei înființare este preconizată, cât și Curtea de Justiție a Benelux (Belgia, Olanda și Luxemburg).

Secțiunea a 5-a. Structura lucrării

În cadrul prezentei lucrări, vom analiza regulile de competență stabilite de Regulament, precum și regulile de ordin procedural conexe normelor de competență, desigur prin raportare la jurisprudență bogată a Curții de Justiție^[1] și prin raportare la doctrina relevantă. În cadrul prezentei ediții, au fost valorificate **doctrina și jurisprudența relevantă disponibile până la data de 1 iunie 2017**.

Astfel, lucrarea privește domeniul de aplicare al Regulamentului, *ratione materiae, ratione loci și ratione temporis*, respectiv hotărârile și actele la care se referă acesta (capitolul al II-lea), considerații generale cu privire la normele de competență, în care vor fi dezvoltate problemele câmpului de aplicare internațională a actului european și a priorității de aplicare a Regulamentului față de dreptul național (capitolul al III-lea).

După aceste capitole cu conținut general, capitolul al IV-lea privește competența internațională de drept comun (întemeiată pe regula *actor sequitur forum rei*), în vreme ce capitolul al V-lea reglementează cele mai semnificative reguli de competență din punct de vedere practic, anume cele de competență specială (alternativă), o atenție particulară fiind acordată materiei contractuale și celei delictuale, care sunt analizate în profunzime, prin raportare la jurisprudența densă și uneori foarte recentă a Curții de Justiție.

[1] Toată jurisprudența Curții de Justiție poate fi consultată pe www.curia.europa.eu, iar pentru hotărârile pronunțate începând cu 1 ianuarie 2007, este disponibilă și varianta în limba română (însă, din cauza traducerilor, uneori deficitare, care pot compromite nuanțe importante, recomandăm totuși lectura hotărârii și în engleză, franceză ori germană). Ca atare, nu vom mai face referire la disponibilitatea pe internet a fiecărei hotărâri citate. Pentru sinteze de practică judiciară relevantă în limba română, a se vedea și Ș.AL. STĂNESCU, *Regulamentul 1215/2012, passim*, precum și D. CĂLIN, R.M. CĂLIN, A. CIOLOFAN, I. CIOPONEA, P.A. COȚOVANU, N.P. GOGESCU, A. GROZA, A. IACUBA, S.E. LUNGU, L. ZAHARIA, D. ZECA, *Cooperarea judiciară în materie civilă și comercială*, Ed. C.H. Beck, București, 2014.

Capitolul al VI-lea privește regulile cu caracter de protecție, referitoare la litigiile cu asigurătorii, consumatorii și cele de muncă, iar capitolul al VII-lea este dedicat competenței exclusive, de mai mică întindere decât în dreptul intern dar care, după cum vom vedea, ridică numeroase probleme de delimitare față de competența de drept comun și specială (alternativă). Capitolul al VIII-lea, urmând sistematizarea din Regulament, este dedicat convențiilor atributive de competență, care au ca efect, de regulă, competența *exclusivă* a instanței alese, existând atât apropieri, cât și deosebiri față de competența exclusivă reglementată de lege. Capitolul al IX-lea privește măsurile provizorii, iar capitolul al X-lea este dedicat regulilor procedurale cu privire la competență (verificare, invocare, acoperire prin înfățișarea pârâtului care nu contestă competența) și îndeosebi problemele ample și dense referitoare la litispendență și conexitate.

În fine, un ultim capitol (al XI-lea) analizează concis relevanța nerespectării regulilor de competență în etapa recunoașterii și a executării, profund reformată prin Regulamentul Bruxelles I bis.

Secțiunea a 6-a. Utilitatea practică

Ajuns aici, fie în urma lecturii paginilor precedente, fie în urma trimiterii directe din cuprinsul cuvântului introductiv ori ca urmare a consultării cuprinsului, cititorul – practician al dreptului, student, masterand, doctorand sau, poate, o altă persoană interesată de prezenta lucrare – se poate întreba care va fi folosul practic al lecturii.

Voi răspunde în primul rând, printr-o listă de probleme cu caracter practic, cărora prezenta lucrare caută să le ofere un răspuns.

În ceea ce privește domeniul de aplicare al Regulamentului, se ridică, exemplificativ, următoarele probleme:

Ce înseamnă referirea Regulamentului la materia „civilă și comercială”? Adoptă oare legiuitorul european o poziție implicită în disputa dintre adepții sistemului monist și al celui dualist, intensă în dreptul nostru, sau dimpotrivă, referirea trebuie înțeleasă autonom, ca privind materia dreptului privat, în sens larg?

Litigiile privind contractele administrative (de achiziții publice) intră în domeniul de aplicare al Regulamentului?

Formulează o cerere „în materie civilă” autoritatea fiscală care cere restituirea TVA deduse necuvenit de un rezident al statului respectiv, ca urmare a ajutorului ilicit dat de pârâtii domiciliați în alt stat membru? Dar o autoritate

responsabilă cu acordarea măsurilor reparatorii pentru confiscările practicate de regimul comunist, când cere restituirea unei plăți nedatorate?

În cazul în care o autoritate de concurență restituie benevol partea din amendă redusă de instanță, iar apoi Curtea de Casație restabilește amenda inițială, cererea prin care autoritatea de concurență pretinde diferența amenzii și dobânda aferentă este o cerere „în materie civilă”?

Este o cerere „în materie civilă” aceea prin care particularii prejudiciați prin acțiunile unei armate străine cheamă în judecată statul respectiv pentru daune-interese? Care este semnificația noțiunii de *acta iure imperii*? Principiul imunității jurisdicționale a statelor mai este de actualitate? Chiar și atunci când reclamantul pretinde că drepturile sale fundamentale au fost încălcate?

Ce înseamnă o cerere care decurge direct din procedura de insolvență și se află în strânsă legătură cu aceasta? Constituie o astfel de cerere acțiunea prin care vânzătorul care și-a rezervat proprietatea cere separarea bunului vândut de masa credală și restituirea lui?

În cazul în care părțile au încheiat un compromis, intră sub incidența Regulamentului: a) cereri auxiliare arbitrajului, precum numirea arbitrilor? b) măsurile provizorii, paralele arbitrajului? c) hotărârile judecătorești în cazul cărora valabilitatea compromisului s-a ridicat cu titlu incidental?

Care este soluția în cazul unei hotărâri arbitrale inconciliabile cu hotărârea judecătorească pronunțată în alt stat membru? Ce se întâmplă în cazul unei proceduri judiciare paralele arbitrajului? Este posibilă pronunțarea unei *anti-suit injunction* de către tribunalul arbitral?

Ce înseamnă „hotărâre”, în sensul Regulamentului? Intră sub incidența liberei circulații și măsurile provizorii, contrar dreptului național?

Se cere un element de extraneitate pentru aplicarea Regulamentului? În ce poate consta acesta? Elementul de extraneitate poate privi și un stat terț? Există un element de extraneitate, atunci când domiciliul pârâtului, cetățean străin, este necunoscut?

În ce privește regulile de competență:

a) cea generală:

Regula generală prevăzută de art. 4 privește toate categoriile de acțiuni? Se reglementează doar competența internațională ori și cea teritorială? Cetățenia părților constituie un punct de legătură relevant?

Regulamentul prevede norme de competență aplicabile și în cazul pârâtului cu domiciliul în afara Uniunii Europene? Dar în cazul celui cu domiciliul necunoscut?

„Domiciliul” este stabilit conform legislației naționale ori constituie o noțiune autonomă?

b) cele speciale:

În cazul imersiei unei substanțe toxice într-un râu, care a produs pagube sute de km în aval, ce instanțe vor fi competente în materie delictuală?

În cazul în care reclamantul a suferit un prejudiciu imediat și apoi, în alte locuri, mai multe prejudicii mediate (agravarea stării de sănătate, pierderi financiare etc.), vor fi competente și instanțele de la locul producerii prejudiciilor mediate?

Cum se determină locul producerii prejudiciului în cazul drepturilor de proprietate intelectuală, precum dreptul la marcă și dreptul de autor?

O acțiune în constatarea inexistenței elementelor răspunderii civile delictuale intră sub incidența art. 7 pct. 2? Dar o acțiune în obligarea profesionistului să modifice clauzele abuzive stipulate în contracte în curs, o acțiune în constatarea caracterului ilegal al unei greve ori acțiunea în interzicerea unei acțiuni ilicite iminente?

În cazul atingerilor aduse drepturilor personalității prin internet sau prin presa scrisă cum se determină locul evenimentului cauzator, respectiv al producerii prejudiciului?

O persoană juridică română care poartă aceeași denumire precum societatea mamă cu un sediu în alt stat membru și apare, în exterior, ca fiind un dezmembrământ al acesteia din urmă, poate atrage competența instanței române de a soluționa o cerere împotriva persoanei juridice mamă, potrivit art. 7 pct. 5?

Este posibilă chemarea în judecată, pe temeiul conexității cererilor, a unui pârât domiciliat într-un stat terț, împreună cu alți pârâți domiciliați pe teritoriul Uniunii Europene? Care sunt condițiile coparticipării procesuale pasive?

Ce înseamnă (exact) ca cererile îndreptate împotriva mai multor pârâți să decurgă din aceeași situație de fapt și de drept, potrivit jurisprudenței C.J.U.E.?

În cazul unei cereri supuse *ratione materie* prevederilor Regulamentului, dacă în fața instanței române se formulează o cerere de chemare în garanție împotriva unui terț situat în alt stat membru, sunt aplicabile prevederile art. 123 NCPC ori ale art. 8 pct. 2?

c) cele cu caracter de protecție:

În materia contractelor de asigurare, de muncă ori încheiate cu consumatorului este incidentă coparticiparea procesuală pasivă reglementată de art. 8 pct. 1 din Regulament?

În condițiile în care încălcarea normelor cu caracter de protecție constituie motiv de refuz al recunoașterii și executării, este posibilă acoperirea necompetenței de acest fel prin înfățișarea pârâtului, fără a invoca problema competenței? În ce condiții are înfățișarea acest efect?

De vreme ce regulile în materia asigurărilor au caracter de protecție, sunt ele aplicabile și societăților cu scop lucrativ? Dar reasigurătorilor? Ori asigurătorilor subrogați în drepturile victimei?

Un moștenitor al asiguratului beneficiază de regulile speciale de competență, atunci când cheamă în judecată asigurătorul?

Se aplică regulile speciale de care beneficiază consumatorii în cazul actelor încheiate parțial în scop profesional, parțial în scop extraprofesional? Cui îi incumbă sarcina probei?

Administratorul unei societăți care avalizează un bilet la ordin emis de aceasta are calitatea de consumator?

Are instanța obligația de a determina din oficiu calitatea de consumator și incidența regulilor speciale de protecție, chiar dacă partea interesată nu s-a prevalat de ele?

Un consumator poate sesiza instanța domiciliului său, potrivit art. 18 alin. (1) din Regulament, chiar dacă contractul încheiat este unul de asigurare, de muncă, de locațiune imobiliară? Dar în cazul formulării unei acțiuni reale imobiliare?

Sunt incidente prevederile art. 17 alin. (1) lit. c) din Regulament în situația în care consumatorul părăsește statul său de domiciliu din proprie inițiativă și se deplasează la sediul profesionistului din alt stat membru, care își direcționează activitatea spre statul consumatorului? Ce înseamnă „direcționarea” activității? Trebuie demonstrată o legătură de cauzalitate între aceasta și încheierea contractului?

Ce înseamnă „contract de muncă”, în sensul Regulamentului? Este o noțiune identică cu sensul din legislația națională ori o noțiune autonomă? Un avocat colaborator, subordonat formei de exercitare a profesiei de avocat, ori o persoană fizică autorizată ar putea fi „salariați”, în sensul actului european?

O cerere întemeiată pe fapte ilicite precum folosirea neautorizată a unor informații confidențiale poate fi considerată a fi o cerere în materia rapoarturilor de muncă, deși reclamantul angajator nu s-a întemeiat pe contract, ci pe răspunderea delictuală? Care este criteriul relevant?

d) *cele exclusive:*

Ce înseamnă acțiune reală imobiliară, în sensul Regulamentului? Sunt astfel de cereri: acțiunea în anularea donației unui imobil pentru incapacitate și în rectificarea cărții funciare; acțiunea în nevalabilitatea exercitării dreptului de preempțiune opozabil *erga omnes*; acțiunea în rezoluțiunea unui act translativ de proprietate; acțiunea în repararea daunelor aduse imobilului prin poluare?

Ce se întâmplă dacă, într-o acțiune în contrafacerea unui brevet înregistrat în alt stat membru, pârâțul ridică pe cale incidentală apărarea nevalabilității brevetului? Este această apărare de competența instanței investite cu cererea principală? Se poate formula o cerere reconvențională având ca obiect anularea brevetului? Care este soarta procesului principal? Sunt admisibile măsuri provizorii de interzicere a contrafacerii?

Sub imperiul art. 25 din Regulament, care privește **prorogarea convențională a competenței**, se ridică o seamă de probleme:

Sunt valabil stipulate clauzele atributive de competență înscrise pe verso-ul contractului semnat de părți ori în cuprinsul unor facturi?

Ce se întâmplă în cazul în care clauza de competență este stipulată în cuprinsul unor Condiții Generale de Afaceri (CGA), care nu sunt încorporate într-un contract semnat dar la care se face trimitere, ori dacă clientul care încheie contractul online bifează o căsuță din care rezultă că este de acord cu CGA, fără ca acestea să fie afișate efectiv?

Este valabilă o alegere a competenței în favoarea „instanțelor din București”, deși există mai multe instanțe de acest fel?

Clauza privind competența înscrisă în cuprinsul unui prospect de emisiuni de obligațiuni este opozabilă cumpărătorului respectivelor obligațiuni? Dar subdobânditorului? Ce relevanță au uzanțele în domeniu?

Ce lege guvernează viciile de consimțământ privitoare la clauza atributivă de competență? Este aceasta diferită de legea aplicabilă restului contractului? Este clauza valabilă, chiar dacă este încheiată (doar) în formă scrisă, deși legea națională prevede forma *ad validitatem* pentru contractul în care a fost inserată? Este eficace clauza și în cazul în care se cere anularea aceluși contract? Se aplică dispozițiile art. 1.203 NCC cu privire la clauzele neuzuale?

Mai sunt aplicabile dispozițiile art. 1.067 NCPC cu privire la alegerea competenței instanțelor române? Care sunt raporturile acestui text cu art. 25 din Regulament?

Ce se întâmplă în cazul în care, deși s-a stipulat competența instanțelor române, una dintre părți sesizează o instanță italiană cu un litigiu la care

se referă clauza? Mai poate instanța română să se considere competentă în temeiul voinței părților, fără a aștepta decizia instanței italiene (mai lentă, după cum se știe)?

În ce privește art. 26:

Ce înseamnă înfățișarea pârâtului? Dacă pârâtul formulează apărări de fond concomitent cu invocarea necompetenței, art. 26 este incident? Este necesar ca pârâtul să fie conștient de consecințele neinvocării necompetenței, pentru ca aceasta să se acopere? Se impune o distincție, după cum pârâtul este sau nu asistat de avocat?

Se poate vorbi despre „înfățișare”, dacă curatorul desemnat de instanță pentru pârâtul judecat în lipsă nu invocă necompetența?

Verificarea competenței:

Dacă pârâtul nu se înfățișează, privește doar normele de competență exclusivă sau toate regulile de competență din Regulament?

Este posibilă invocarea necompetenței decurgând din normele Regulamentului și direct în recurs, în pofida art. 488 alin. (2) NCPC? Ce obligații revin instanței naționale în ce privește verificarea competenței?

Care sunt normele care guvernează procedura de citare în interiorul Uniunii Europene? Ce garanții conține Regulamentul Bruxelles I bis cu privire la regularitatea citării și la timpul necesar pregătirii apărării? Este posibilă aplicarea art. 156 teza finală NCPC, care instituie o sancțiune pentru nealegerea domiciliului în România, în cazul unui pârât domiciliat în Uniunea Europeană?

Litispendența și conexitatea:

Ce înseamnă „litispendență”, în sensul Regulamentului? În cazul în care o acțiune privește executarea unui contract și cealaltă anularea aceluiași contract, există litispendență sau conexitate?

Cum poate reacționa partea interesată față de o cerere care privește în substanță același litigiu – potrivit jurisprudenței Curții de Justiție – formulată anterior de partea adversă, cu rea-credință, la o instanță notoriu lentă (*torpedo court*)?

Care sunt excepțiile admise de la regula *prior tempore* în materie de litispendență?

Se ia în considerare un litigiu identic ori similar aflat pe rolul unei instanțe dintr-un stat terț?

Sub imperiul art. 35 din Regulament, care privește **măsurile provizorii**:

O instanță necompetentă potrivit Regulamentului, dar competentă potrivit legii naționale, poate adopta măsuri provizorii, conform art. 35? Chiar și dacă altă instanță este exclusiv competentă? Care sunt criteriile enunțate de Curtea de Justiție în acest caz?

Este instanța statală competentă să ia măsuri provizorii pe teritoriul statului său, chiar dacă părțile au încheiat un compromis, competent asupra fondului fiind așadar un tribunal arbitral?

Este o măsură provizorie, în sensul art. 35, acea hotărâre prin care pârâtul este obligat să plătească o parte din suma datorată? Dar o injuncțiune de tip *Mareva*, pronunțată de instanțele din spațiul anglo-saxon?

Care este corelația dintre art. 1103 alin. (2) NCPC, care exclude recunoașterea unor măsuri provizorii străine, cu Regulamentul Bruxelles I bis? Ce criterii trebuie să aibă în vedere judecătorul investit cu o cerere de încuviințare a executării silite (clasică), pentru a stabili dacă măsura provizorie este exonerată de *exequatur* și poate fi pusă în executare pe teritoriul României?

Sechestrul asigurator dispus de o instanță română beneficiază de circulația juridică a hotărârilor în regimul favorabil prevăzut de Regulament?

În fine, în ceea ce privește **etapa recunoașterii și a executării hotărârilor pronunțate în alte state membre ale Uniunii Europene**:

Ce efecte ale hotărârii judecătorești sunt avute în vedere de recunoașterea de plin drept?

În ce context procedural trebuie să verifice judecătorul român dacă o hotărâre intră sub incidența Regulamentului Bruxelles I bis? Se poate confrunța și instanța de executare de drept comun cu aceste probleme?

Este posibilă verificarea competenței instanței statului de origine? În cazurile de excepție în care răspunsul este afirmativ, este îndreptățit judecătorul din statul de executare să reaprecieze faptele din care decurge competența? Ce efecte are principiul încrederii reciproce în această materie?

Reiterez că acestea sunt doar câteva exemple cu privire la **problemele de ordin practic** tratate în cuprinsul lucrării.

Mai adaug că ceea ce m-a fascinat, lecturând bibliografia, este bogăția de idei care circulă în spațiul juridic european și care fac parte dintr-un veritabil patrimoniu comun, la care suntem în mare măsură racordați prin reglementare, dar la care ne putem racorda într-o mult mai mare măsură

prin monografiile precum cea de față, studii, note de practică (jurisprudență europeană și națională, nu doar proprie, ci și cea deosebit de bogată a altor state membre). Există evident o doctrină românească de drept internațional privat relevantă în materie, la a cărei consultare îndemn cu căldură. Aș insista însă că Regulamentul Bruxelles I bis și, în general, „*Regimul Bruxelles-Lugano*” este relevant și pentru dreptul procesual civil, dar și pentru practica de zi cu zi din instanțele noastre, pentru a nu mai vorbi despre activitatea de consultanță, care include, mereu, referiri la ipoteza în care se ivesc litigii și care se confruntă cu sarcina elaborării unor clauze eficiente de alegere a jurisdicției. Or, prin multiplele cazuri de competență alternativă, Regulamentul deschide calea spre așa-numitul *forum shopping*, adică alegerea jurisdicției celei mai favorabile intereselor reclamantului. Deși voci importante din doctrină privesc acest fenomen destul de critic, personal îl apreciez legitim, atâta vreme cât competențele alternative disponibile nu sunt debordant de multe, ci atâtea câte sunt justificate de o conexiune reală a instanței respective cu litigiul.

Așadar, prezenta lucrare, cu caracter interdisciplinar – drept procesual civil și drept internațional privat^[1] – își propune și să releve cititorului frumusețea și consistența unor hotărâri din alte state membre – am citat frecvent hotărâri ale onorabilelor instanțe britanice, nu fără regretul că Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord a ales să părăsească Uniunea Europeană, dar animat de speranța că Regatul Unit va rămâne, într-un fel, racordat la sistemul „*Bruxelles-Lugano*” – și profunzimea unor analize doctrinare, cu precădere din spațiul lingvistic german, dar și cel francez și englez, fără a lipsi, desigur, cel român^[2]. Este și acesta un motiv

[1] Din punct de vedere didactic, regulile privind procesul civil internațional sunt studiate în cadrul disciplinei drept internațional privat și nu există niciun motiv pentru a schimba ceva în această privință. Consider însă că această realitate nu împiedică o abordare interdisciplinară a dreptului european al competenței în materie civilă, precum și o mai accentuată relevare a acestor reguli (care beneficiază de prioritate de aplicare) în cadrul disciplinei dreptului procesual civil, pentru ca informația asupra instituțiilor studiate la această disciplină să fie una completă.

[2] Învăderăm aici utilitatea și caracterul practic ale lucrării deja citate, Ș.AL. STĂNESCU, *Regulamentul 1215/2012, passim*. Pentru o tratare monografică sintetică sub imperiul v.R., a se vedea G. RĂDUCAN, C.M. NIȚĂ, *Regulamentul nr. 44/2001 (Bruxelles I)*. *Comentarii și explicații privind aplicarea în dreptul intern și în dreptul european*, Ed. Hamangiu, București, 2011, *passim*; iar pentru o abordare foarte succintă, de asemenea, F.G. PĂNCESCU, *Drept procesual civil internațional*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 237-255.

pertinent, cred eu, pentru a încerca o lectură aprofundată, fără grabă, întrucât nu tot ce facem trebuie să ne aducă un folos practic *imediat* (sau *urgent*), iar pe de altă parte, în mod sigur cititorul care adoptă această atitudine va avea surpriza unor foloase practice, căci spețele cu elemente de extraneitate se află, adesea, chiar sub ochii noștri (și care, fiind educați în mod adecvat, vor începe să le vadă și să le înțeleagă).